

УДК 504.3.054(477)

ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ТА ГОЛОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЇХНІХ ЗМІН В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Ф. Кіпчач

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. П. Дорошенка, 41, м. Львів, 79000, Україна*

Висвітлено головні соціально-економічні причини сучасного стану водних ресурсів в Україні, ситуацію із загальним забором води з природних водних джерел і проблеми споживання свіжої води.

Ключові слова: водні ресурси, загальний забір води, свіжа вода.

Україна має досить розвинену річкову мережу, яка складається з 71 тис. річок загальною довжиною 248 тис. км. Понад 67 тис. (94,4%) коротші 10 км і їхня загальна довжина становить 131 тис. км; 4 011 річок мають довжину, що перевищує 10 км. Головною річкою країни є Дніпро, що тече з півночі на південь і розділяє територію держави на правобережну та лівобережну частини. До категорії великих річок (з площею басейну понад 50 тис. км²) належать також Дунай, Тиса, Дністер, Південний Буг, Прип'ять, Десна і Сіверський Донець. Більшість річкових басейнів (95,9%) має площі, що не перевищують 50 км². До басейнів Чорного й Азовського морів належить 95,6% річок, до басейну Балтійського моря – лише 4,4% [1].

Коефіцієнти густоти річкової мережі найбільші у Карпатах і коливаються від 0,94 (басейн р. Прут) до 2,5 км/км² (басейн р. Білий Черемош). У басейні р. Дністер їхні значення зменшуються від витoku (1,0–1,7 км/км²) до гирла (0,2–0,18 км/км²). Такий же характер зміни цих коефіцієнтів простежено в басейні Південного Бугу: від 0,73–0,4 км/км² у верхів'ї річки до 0,2–0,16 км/км² у нижній її течії; та в басейні Дніпра; відповідно, від 0,35–0,59 (річки Тетерів та Ірпінь) до 0,12–0,18 км/км² (р. Інгулець). Змішане живлення річок (опади, ґрунтові води) є причиною значних сезонних відмінностей у формуванні гідрологічного режиму. Модуль стоку змінюється від 4 до 0,5 л/с з 1 км², який зменшується з південного заходу на південний схід [1].

На землях України збудовано 1 153 водосховища з площею водного дзеркала 284 тис. га і повним об'ємом 8 497 млн м³ (корисний об'єм – 5 963 млн м³) та 28 764 ставки з площею водного дзеркала 223, 26 тис. га і загальним об'ємом 3 344,82 млн м³ (табл. 1).

Ресурси підземних вод України оцінюють у 22,5 км³/рік. Найбільші обсяги прогнозних ресурсів приурочені до басейнів Дніпра (61%), Сіверського Дінця (12%) і Дністра (9%). На частку інших басейнів припадає менш ніж 18 % цих вод, у тому числі 4,6 % – для басейнів річок Приазов'я, 0,5% – для басейнів межиріччя Дністер–Південний Буг [1]. Незважаючи на розвинену мережу природних водних об'єктів в Україні, одне з перших місць серед екологічних проблем посідає проблема якості води. Споконвічне бажання українців селитися на берегах річок, озер, морів суттєво змінило їхній природний режим. Унаслідок цього зменшилася водоносність річок, змінилася швидкість їхньої течії, зменшилася пропускна здатність русел, збільшилися площі паводкового і

повеневого затоплення, розмито береги, неочищені стічні води забруднюють довкілля, замулюються й заростають рослинністю русла річок і озер тощо. Таку ситуацію перш за все зумовили такі чинники:

- планування розвитку господарства без урахування екоситуації довкілля та екологічних наслідків господарських рішень;
- розгляд у сучасному ресурсокористуванні та господарській діяльності води як невичерпного природного дару, на який не поширюються звичайні системи цін;
- великий обсяг скидів стічних вод, забруднених побутовими і промисловими підприємствами, тваринницькими фермами і комплексами;
- повсюдне ігнорування введенням в експлуатацію потужностей очисних споруд і проведенням природоохоронних заходів, застарілі технології виробництва;
- надмірна розораність території водних басейнів, мала лісистість і насичення водозборів природними кормовими угіддями – сіножатями і пасовищами;
- зволікання з відведенням прибережних водоохоронних смуг річок і водойм та порушення регламенту господарської діяльності в їхніх межах;
- високий рівень хімізації сільськогосподарських угідь;
- повсюдне осушення боліт – природних акумуляторів вологи;
- недостатнє залучення оборотної та послідовно (повторно) використаної води на виробничі потреби;
- відсутність економічних інтересів і надійного механізму раціонального природокористування у виробників;
- розподіл державних коштів на природоохоронні заходи по міністерствах і відомствах замість концентрації їх на вирішення конкретних проблем;
- недостатня координація науково-дослідних проєктів і конструкторсько-технологічних природоохоронних робіт різних міністерств і відомств;
- недосконалість правової, нормативно-технічної та методичної бази природоохоронної діяльності;
- неузгодженість між різними міністерствами і відомствами моніторингових спостережень за екологічним станом довкілля;
- відсутність доступу до інформації про стан довкілля широких верств населення;
- брак коштів на детальні дослідження сучасного екостану водних басейнів тощо.

Заходи з поліпшення стану природних та штучних водних об'єктів були локальними і спрямованими, головню, на подолання негативних наслідків, а не на запобігання соціально-економічним причинам, що їх зумовили.

Загальний забір води з природних водних джерел. Загальний забір води з природних водних джерел – це об'єм вилучених водних ресурсів з природних водних об'єктів (у тім числі річок, озер, морів і підземних горизонтів). До загального обсягу водозбору належать шахтнорудникові води, які отримують під час видобування корисних копалин, відкачування ґрунтових вод з будівельних котлованів тощо, а також обсяг забору транзитної води для подачі у великі канали, нецентралізований забір води населенням із колодязів, артезіанських свердловин, природних водойм тощо. У цей показник не входять обсяг пропуску води через гідровузли для виробництва гідроелектроенергії, шлюзування суден, пропуску риби, підтримання судноплавних глибин тощо [2, с. 485].

З огляду на проблему якісної води в Україні ситуація із забором та її використання є досить напруженими. Це спричинене дефіцитом водних ресурсів, особливо у степових і південно-лісостепових регіонах країни, а також трактуванням у сучасному ресурсокористуванні та господарській діяльності води як невичерпного природного дару. Наприк-

Таблиця 1
Водні ресурси в межах адміністративних утворень України

Регіони	Найвищі річки, усього [б. с. 22]		Найвищі ставків і водосховищ [б. с. 23]						
	кількість	загальна довжина, км	ставки		водосховища		об'єм, млн м ³		
			кількість	площа водного дзеркала, тис. га	кількість	площа водного дзеркала, тис. га	повний	корисний	
Україна	—	—	28 764	223,26	3 344,82	1 153	284	8 497	5 963
АР Крим	1 657	5 996	875	4,46	102,47	22	4,10	390,50	361,10
області									
Вінницька	3 600	11 800	3 216	22,50	275,60	73	12,40	326,00	254,00
Волинська	131*	3 378	439	3,99	57,80	13	2,25	42,01	38,93
Дніпропетровська	949	7 560	1 432	12,60	220,30	131	21,60	963,60	768,10
Донецька	2 287	11 653	1 010	8,53	194,80	151	19,68	891,20	641,30
Житомирська	2 739	12 877	826	9,81	115,08	43	6,97	163,13	30,84
Закарпатська	9 429	19 578	59	0,29	8,70	9	1,28	51,80	42,62
Запорізька	979	5 953	897	8,57	189,32	28	2,48	73,74	62,30
Івано-Франківська	8 321	15 656	620	2,37	30,99	3	1,67	63,47	15,37
Київська	1 522	8 745	2 389	16,40	259,10	58	9,46	185,70	161,70
Кіровоградська	644	9 870	2 185	16,05	221,21	84	9,58	276,60	224,60
Луганська	104*	3 297	352	3,00	73,09	65	6,28	229,41	162,84
Львівська	8 950	16 343	1 220	5,84	86,86	24	4,2	93,68	84,03
Миколаївська	102*	3 283	865	8,77	110,07	44	6,52	297,63	205,75
Одеська	1 143	7 962	828	6,83	66,43	55	78,33	1963,3	873,90
Полтавська	1 779	13 002	1 272	15,90	278,07	67	6,37	146,40	100,70
Рівненська	1 375	7 643	656	6,40	72,25	13	3,77	75,04	66,95
Сумська	1 543	8 490	1 199	9,32	164,60	46	5,12	111,13	90,14
Тернопільська	1 401	6 064	874	5,65	57,83	27	3,80	81,19	52,10
Харківська	867	6 405	1 910	9,89	115,18	51	32,40	1 529,50	1 356,2
Херсонська	20	855	360	6,19	107,80	31	27,40	225,70	76,70
Хмельницька	3 114	9 540	1 803	12,20	147,20	61	10,02	157,05	145,02
Черкаська	1 059	5 877	2 312	17,00	246,30	37	5,86	117,13	83,52
Чернівецька	4 240	8 966	482	2,92	41,28	2	0,14	4,53	2,95
Чернігівська	1 261	8 480	683	7,78	102,51	15	1,93	36,49	35,41

* Приблизні дані, що підлягають уточненню (за даними довідкового посібника Держводгоспу України "Водний фонд України").

лад, 2004 р. загальний забір води з природних водних джерел в Україні становив 14 694 млн м³, що на 58,7% (20 921 млн м³) менше, ніж 1990 р. (табл. 2); у розрахунку на одну особу – 208 м³, порівняно з 1990 р. на 65,5% (395 м³) менше (табл. 3). Зменшення показників обсягів забору води з середини 90-х років зумовлене спадом виробничої діяльності.

На підставі аналізу показників обсягу забору води з природних водних джерел за адміністративними утвореннями виокремлено такі п'ять груп регіонів (рис. 1).

1. *Перша група регіонів* – з дуже високим рівнем (2 291–1 000 млн м³) забору води. До неї зачислено п'ять регіонів: Донецьку (2 291 млн м³ води забрано з природних водних об'єктів; у розрахунку на одну особу – 263 м³); Дніпропетровську (1 860 млн м³; 425 м³), Одеську (1 654 млн м³; 180 м³), Запорізьку (1 170 млн м³; 610 м³) області та АР Крим (1 432 млн м³; 234 м³). Сумарний об'єм вилучених вод для промислового виробництва, побутово-питних і сільськогосподарських потреб тощо в цих регіонах становить 8 407 млн м³, або 57,2% від загальної кількості забору води в Україні.

2. *Друга група регіонів* об'єднує м. Київ (929 млн м³; 350 м³), Київську (913 млн м³; 444 м³), Херсонську (780 млн м³; 215 м³) і Луганську (629 млн м³; 161 м³) області. Для цієї групи регіонів визначено *високий рівень* (999–500 млн м³) забору води. Загальний об'єм забору води сягає 3 251 млн м³, що становить 22,1% від загальнодержавного.

Таблиця 2

Забір води з природних водних об'єктів, млн м³ [3, с. 486]

Регіони	Роки							Ранги регіонів
	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	
Україна	3 5615	25 852	18 282	17 577	16 299	15 039	14 694	–
АР Крим	3 734	2 531	1 926	1 647	1 543	1 704	1 432	4
області								
Вінницька	1 902	1 027	711	708	626	142	139	18
Волинська	204	239	132	112	119	127	93	24
Дніпропетровська	4 458	3 222	2 081	2 196	1 976	1 923	1 860	2
Донецька	4 051	3 197	2 446	2 384	2 257	2 309	2 291	1
Житомирська	301	191	132	126	124	123	122	20
Закарпатська	157	113	80	78	68	64	62	27
Запорізька	4 699	2 763	1 815	1 625	1 500	1 401	1 170	5
Івано-Франківська	304	236	131	115	115	116	112	22
Київська	2 132	1 501	1 278	1 112	1 159	1 090	913	7
Кіровоградська	407	264	152	128	175	109	136	19
Луганська	1 606	1 293	757	707	661	626	629	9
Львівська	564	437	312	306	296	272	260	14
Миколаївська	1 124	708	378	339	357	373	284	11
Одеська	2 598	2 810	2 180	2 531	1 750	883	1 654	3
Полтавська	485	321	295	273	278	287	275	13
Рівненська	280	200	144	158	160	165	170	15
Сумська	286	224	127	114	110	110	121	21
Тернопільська	185	167	72	82	80	81	89	25
Харківська	736	574	403	371	408	416	408	10
Херсонська	2 723	1 589	1 161	846	907	1 020	780	8
Хмельницька	366	279	193	178	158	155	147	17
Черкаська	579	557	234	263	274	298	283	12
Чернівецька	119	101	64	70	83	77	73	26
Чернігівська	294	243	135	141	133	165	166	16
м. Київ	1 146	974	874	915	914	912	929	6
м. Севастополь	175	91	69	52	68	91	96	23

3. *Третя група регіонів* – з середнім рівнем (499–200 млн м³) забору води. До неї належать п'ять областей: Харківська (408 млн м³; 142 м³), Миколаївська (284 млн м³; 170 м³), Черкаська (283 млн м³; 180 м³), Полтавська (275 млн м³; 152 м³) і Львівська (260 млн м³; 98 м³). Ці області забрали 1 510 млн м³ води з природних водних джерел, або 10,3% від загального забору в Україні.

4. *Четверта група регіонів* – із помірним рівнем (199–100 млн м³) забору води. Вона об'єднує вісім областей: Рівненську (170 млн м³; 132 м³), Чернігівську (166 млн м³; 135 м³), Хмельницьку (147 млн м³; 82 м³), Вінницьку (139 млн м³; 80 м³), Кіровоградську (136 млн м³; 74 м³), Житомирську (122 млн м³; 85 м³), Сумську (121 млн м³; 95 м³) та Івано-Франківську (112 млн м³; 80 м³). Сумарний об'єм забору води цими областями становить 1 113 млн м³, що становить 7,6% від загальноукраїнського.

5. *П'ята група регіонів*. До цієї групи зачислено решту п'ять регіонів: місто Севастополь (96 млн м³; 254 м³), Волинську (93 млн м³; 83 м³), Тернопільську (89 млн м³; 75 м³), Чернівецьку (73 млн м³; 80 м³) і Закарпатську (62 млн м³; 47 м³) області. Це становить 2,8% (413 млн м³) від загальноукраїнського забору води, що характерно для *низького рівня* (99–62 млн м³) вилучення вод.

Таблиця 3

Забір води з природних водних об'єктів для використання
у розрахунку на одну особу, м³ [3, с. 487]

Регіони	Роки							Ранги регіонів
	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	
Україна	603	372	270	258	248	240	208	–
АР Крим	1 728	339	298	283	237	235	234	7
області								
Вінницька	990	545	395	398	355	81	80	22-23-24
Волинська	182	214	120	101	108	116	83	20
Дніпропетровська	829	648	467	527	466	456	425	3
Донецька	485	364	263	264	247	274	263	5
Житомирська	188	122	84	85	85	84	85	19
Закарпатська	120	84	62	60	53	50	47	27
Запорізька	2 234	1 316	916	827	773	726	610	1
Івано-Франківська	211	160	91	81	81	82	80	22-23-24
Київська	1 095	787	619	531	569	532	444	2
Кіровоградська	229	167	93	79	75	74	71	26
Луганська	455	357	204	194	179	165	161	12
Львівська	190	145	103	104	105	103	98	17
Миколаївська	831	514	262	225	249	249	170	11
Одеська	578	362	261	243	208	216	180	9-10
Полтавська	275	175	160	152	152	161	152	13
Рівненська	232	159	111	121	126	128	132	16
Сумська	198	158	95	86	85	86	95	18
Тернопільська	158	142	62	70	68	69	75	25
Харківська	227	181	136	126	140	144	142	14
Херсонська	2 172	852	969	717	777	844	215	8
Хмельницька	240	184	115	100	89	87	82	21
Черкаська	373	364	157	168	176	183	180	9-10
Чернівецька	127	107	70	76	90	84	80	22-23-24
Чернігівська	203	176	103	109	105	132	135	15
м. Київ	435	364	335	350	349	347	350	4
м. Севастополь	478	222	179	134	179	240	254	6

Аналіз наведених значень показників засвідчив таке:

- найбільше води з природних водних джерел для промислового виробництва, побутово-питних і сільськогосподарських та інших потреб вилучають регіони першої та другої груп, зокрема, індустріально розвинені Донецька, Дніпропетровська, Запорізька і Луганська області та місто Київ, а також промислово- і сільськогосподарсько освоєні Київська, Херсонська й Одеська області та АР Крим. На частку регіонів цих двох груп припадає 79,3% від загальнодержавного забору води;
- найменші показники забору води зафіксовано в аграрно-промислових областях заходу (Волинській, Тернопільській, Чернівецькій та Закарпатській) і місті Севастополі. Це всього 2,8% від загальноукраїнського забору води;
- у розрахунку на одну особу найбільші показники обсягу забору води є в Запорізькій, Київській, Дніпропетровській, Донецькій, Херсонській, Одеській, Черкаській та Миколаївській областях, містах Києві й Севастополі та АР Крим; найменші – у Сумській, Житомирській, Волинській, Хмельницькій, Вінницькій, Івано-Франківській, Чернівецькій, Тернопільській, Кіровоградській і Закарпатській областях;
- найбільші показники як забору води з природних водних джерел, так і в розрахунку на одну особу, зареєстровано в дефіцитних на водні ресурси регіонах Степу і Лісостепу.

Споживання свіжої води. Особливо актуальною в Україні є проблема раціонального споживання свіжої води, зокрема поліпшення структури її використання. Споживання свіжої води – це використання для задоволення потреб у воді всіх видів вод (поверхневих, підземних, пластових, шахтних, морських тощо), забраних або одержаних із водозаборів, що належать підприємствам, а також комунальних водопроводів та інших водогосподарських систем. До складу водовикористання не зачисляють об'ємів зворотного і послідовного (повторного) використання вод (за винятком води, що надійшла на відшкодування втрат у ці зворотні й послідовні водогосподарські системи), а також колекторно-дренажні стоки [2, с. 485].

За даними Державного комітету статистики України, 2005 р. об'єм споживання свіжої води (у тім числі морської) становив 10 188 млн м³, що на 66,7% (на 20 415 млн м³) менше, ніж 1985 р. (30 603 млн м³) (табл. 4). Близько 56,0% її об'єму залучено у виробництво, 23,6% використано для побутово-питних потреб, решту – 20,4% – спожито для зрошення та обводнення земель і сільськогосподарського постачання тощо (табл. 5). Явно виражена тенденція до зниження обсягів споживання свіжої води у регіонах простежується з 1995 р. Головна причина зменшення об'єму використання води – це спад виробничої діяльності та введення в країні плати за спеціальне використання прісних водних ресурсів.

За значенням показників об'єму споживання свіжої води в Україні можна виокремити п'ять груп регіонів, які роблять внесок у загальну потребу води для виробництва, побуту, пиття та сільського господарства (рис. 2):

1. *Перша група регіонів* – з дуже високим рівнем (1 579–1 000 млн м³) споживання свіжої води. До неї належать три індустріальні регіони: Дніпропетровська (1 579 млн м³ спожито свіжої води), Донецька (1 508 млн м³) і Запорізька (1 076 млн м³) області. Сумарний обсяг використаної свіжої води цими областями становить 4 163 млн м³, або 40,9% від загальної кількості спожитої води в Україні. Основну частку вод використано для виробничих потреб.

2. *Друга група регіонів* об'єднує чотири територіально-адміністративні одиниці: Київську (812 млн м³) і Херсонську (610 млн м³) області, АР Крим (791 млн м³) і м. Київ

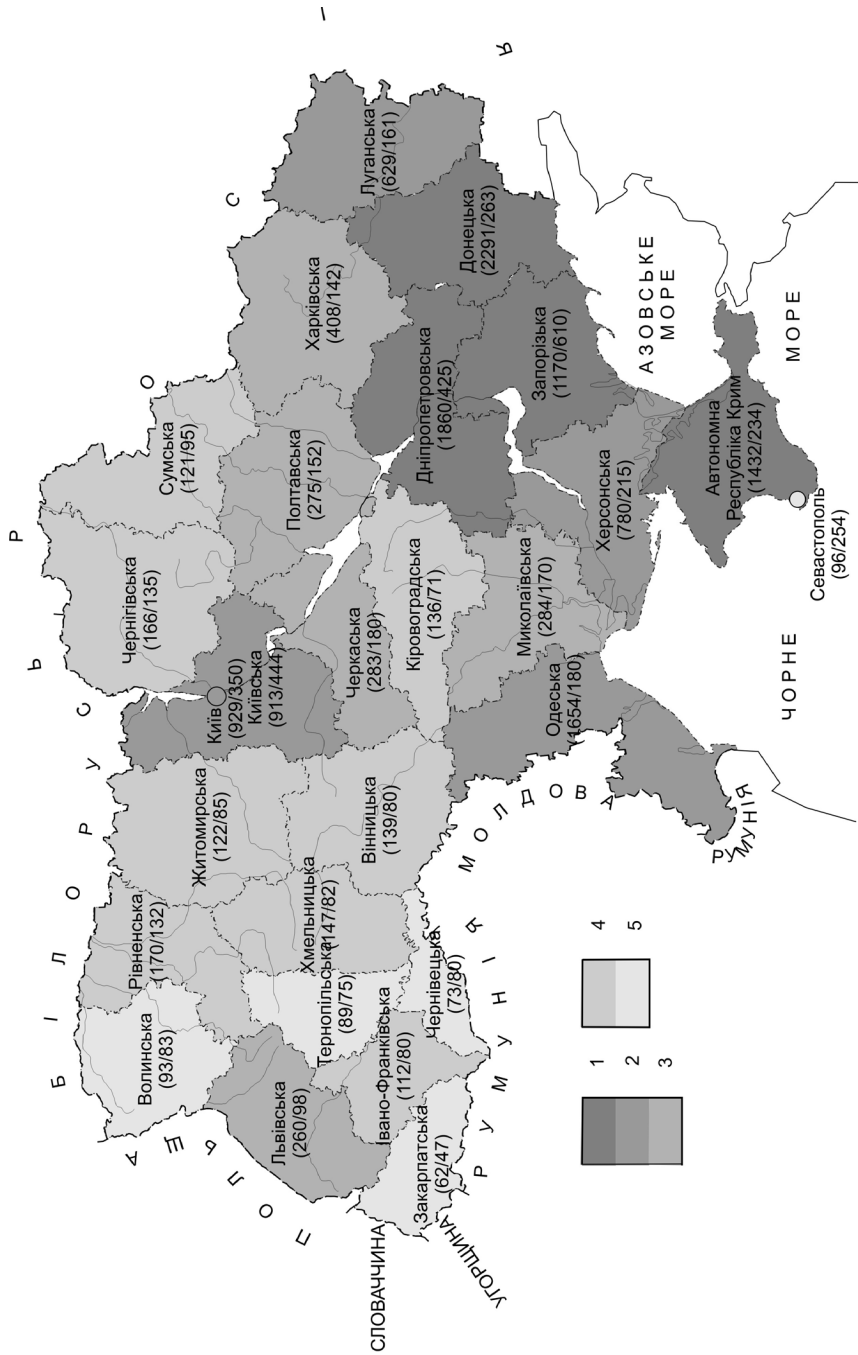

Рис. 1. Забір води з природних водних об'єктів в регіонах України 2004 р.: об'єм забору води з природних водних об'єктів, млн м³.
 1 – 2 291–1 000; 2 – 999–500; 3 – 499–200; 4 – 199–100; 5 – 99–62.
 У дужках позначено: *чисельник* – забір води з природних водних об'єктів по регіонах України 2004 р., млн м³; *знаменник* – забір води з природних водних об'єктів для використання у розрахунку на особу, м³.

Таблиця 4
Використання свіжої води, млн м³ [2, с. 490; 4, с. 538; 5, с. 528]*

Регіони	Роки									Ранги регіонів
	1985	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	
Україна	30 603	30 201	20 338	12 991	12 168	11 589	11 034	9 973	10 188	–
АР Крим	2 952	2 735	1 747	1 106	862	778	826	685	791	6
області										
Вінницька	1 273	1 894	1 016	696	693	610	126	121	125	17
Волинська	191	187	225	121	98	104	115	80	71	22
Дніпропетровська	4 080	3 599	2 752	1 756	1 933	1 673	1 624	1 475	1 579	1
Донецька	3 630	3 419	2 548	1 751	1 718	1 604	1 676	1 589	1 508	2
Житомирська	241	282	178	107	103	100	103	101	101	21
Закарпатська	141	144	104	70	68	57	51	48	44	27
Запорізька	4 229	4 598	2 635	1 702	1 518	1 449	1 342	1 123	1 076	3
Івано-Франківська	304	289	219	111	96	96	99	98	104	19
Київська	2 331	2 131	1 496	1 132	963	1 021	948	786	812	5
Кіровоградська	256	270	184	86	73	65	62	57	53	26
Луганська	1 455	1 261	954	408	375	332	288	268	254	10
Львівська	555	552	386	219	237	234	217	209	203	13
Миколаївська	737	785	500	277	250	249	233	178	194	14
Одеська	1 469	1 315	719	479	414	376	350	312	330	8
Полтавська	519	478	295	248	232	229	238	220	206	12
Рівненська	265	268	190	125	137	143	145	149	160	15
Сумська	288	281	216	115	99	93	97	109	109	18
Тернопільська	191	183	162	65	72	68	66	73	66	24
Харківська	857	785	594	408	361	389	376	373	295	9
Херсонська	2 024	2 161	1 131	639	443	510	576	428	610	7
Хмельницька	368	363	269	156	131	112	109	102	102	20
Черкаська	562	563	547	214	237	239	244	238	246	11
Чернівецька	121	109	85	57	61	72	72	64	68	23
Чернігівська	302	285	235	122	129	120	157	155	149	16
м. Київ	1 148	1 093	848	777	824	818	824	856	872	4
м. Севастополь	114	171	103	44	41	48	70	76	60	25

* Дані охоплюють прісну та морську воду.

(872 млн м³). Для цієї групи регіонів характерний *високий* (999–500 млн м³) рівень споживання свіжої води для виробничих, побутово-питних (особливо для м. Києва і Київської обл.) і сільськогосподарських потреб (для АР Крим і Херсонської обл.). Загальний об'єм споживання води в цих регіонах сягає 3 085 млн м³, що становить 30,3% від загальної кількості спожитої води в Україні.

3. *Третя група регіонів* – з *середнім рівнем* (499–200 млн м³) споживання свіжої води. До цієї групи зачислено шість областей: Одеську (330 млн м³), Харківську (295 млн м³), Луганську (254 млн м³), Черкаську (246 млн м³), Полтавську (206 млн м³) і Львівську (203 млн м³). Ці регіони спожили 1 534 млн м³ свіжої води, або 15,1% від загальноукраїнського об'єму. Значну частку води в регіонах цієї групи використано для побутово-питних і сільськогосподарських потреб.

4. *Четверта група регіонів* – з *помірним рівнем* (199–100 млн м³) використання свіжої води – об'єднує вісім областей: Миколаївську (194 млн м³), Рівненську (160 млн м³), Чернігівську (149 млн м³), Вінницьку (125 млн м³), Сумську (109 млн м³), Івано-Франківську (104 млн м³), Хмельницьку (102 млн м³) і Житомирську (101 млн м³). Сумарний

обсяг спожитої свіжої води цими областями становить 1 044 млн м³, або 10,2% від загальної кількості спожитої води в Україні. Основну частку води використано для виробничих і побутово-питних потреб.

Таблиця 5

Головні показники водопостачання і водовідведення в Україні, млн м³ [5, с. 528]

Показники	Роки							
	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Спожито свіжої води (у тім числі морської)	30 201	20 338	12 991	12 168	11 589	11 034	9 973	10 181
зокрема: для виробництва	16 247	10 421	6 957	7 033	6 632	6 068	5 685	5 706
для побутово-питних потреб	4 647	4 404	3 311	3 041	2 870	2 724	2 527	2 409
Відведено (скинуто) зворотних вод	20 261	14 981	10 964	10 569	10 005	9 459	9 065	8 900
зокрема:	3 199	4 652	3 313	3 008	2 920	2 948	3 326	3 444
забруднених								
з них: без очищення	470	912	758	746	782	804	758	896
нормативно-очищених	3 318	1 936	2 100	2 188	2 111	1 946	1 492	1 315
Об'єм оборотної та послідовно (повторно) використаної води	67 661	51 054	41 523	41 334	41 315	42 345	45 658	47 167
Потужність очисних споруд	8 131	8 419	7 992	7 790	7 546	7 733	7 740	7 688

5. П'ята група регіонів. До неї зачислено решту шість регіонів: Волинську (71 млн м³), Чернівецьку (68 млн м³), Тернопільську (66 млн м³), Кіровоградську (53 млн м³) і Закарпатську (44 млн м³) області, а також м. Севастополь (60 млн м³). Це становить 3,5% (362 млн м³) від загального об'єму споживання свіжої води в Україні, що характерно для низького рівня (99–44 млн м³) використання вод. Свіжу воду використовують переважно для побутово-питних, рідше – виробничих (Івано-Франківська обл.) потреб.

Аналіз наведених значень показників засвідчив таке:

- найбільшими споживачами свіжої води в Україні є індустріально розвинені регіони першої (Дніпропетровська, Донецька і Запорізька області) та промислово- і сільськогосподарсько освоєні другої (Київська обл. і м. Київ, АР Крим і Херсонська обл.) груп. На частку регіонів цих двох груп припадає 71,2% (7 248 млн м³) від загального об'єму її використання для різних потреб;
- найменшими споживачами цих вод є аграрно-промислові регіони четвертої та п'ятої груп, головню, західного регіону України, рідше – північні й центральні. Усього ними спожито 13,7% (1 406 млн м³) свіжої води від загального об'єму її використання в Україні. Основну частку води використано для побутово-питних потреб;
- для виробництва використано 56% свіжої води від загального об'єму її споживання в Україні, для побутово-питних потреб – 23,6, для зрошення та обводнення земель, сільськогосподарського постачання тощо – решту 20,4%.

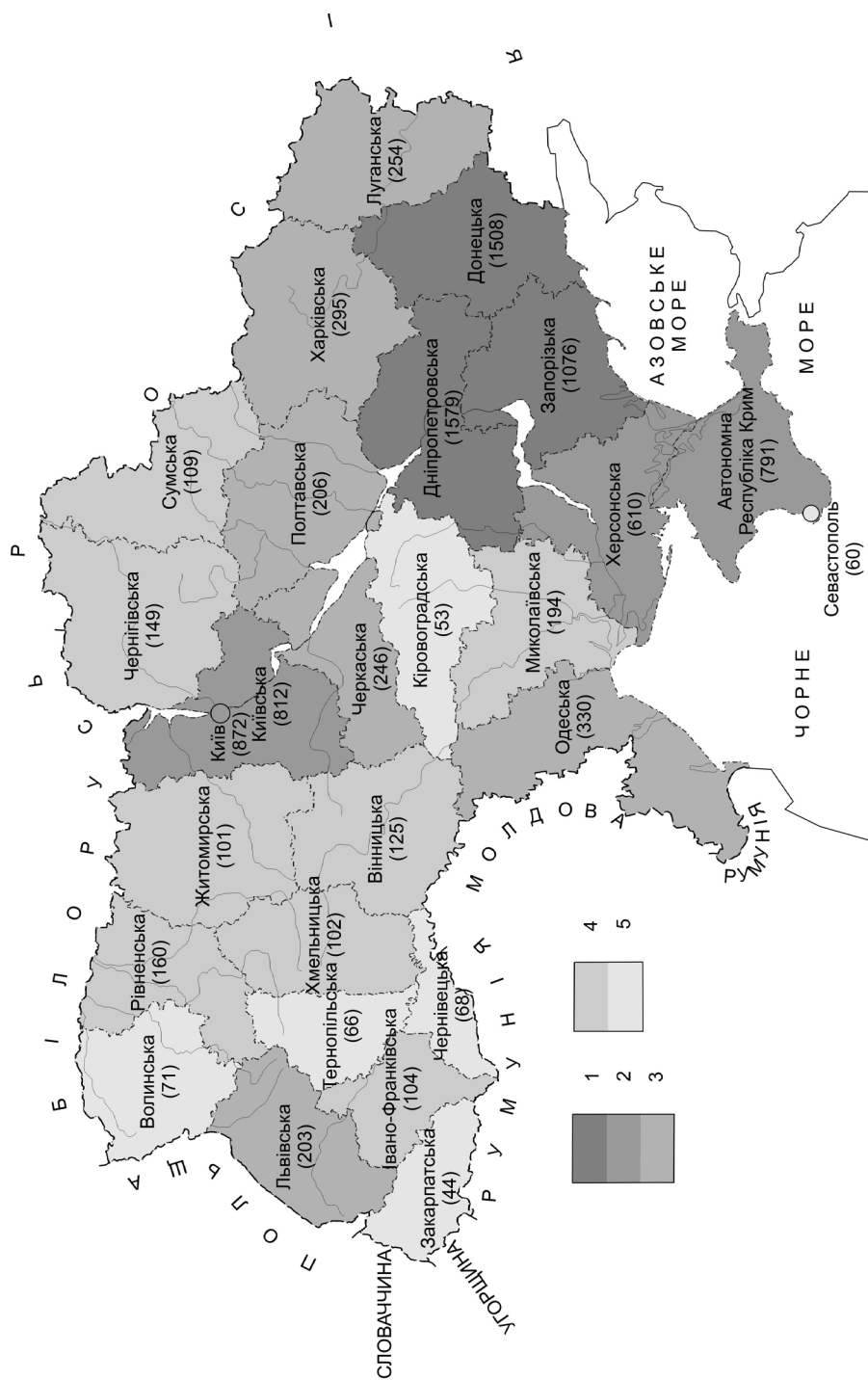

Рис. 2. Споживання свіжої води в регіонах України 2005 р.: об'єм споживання свіжої води, млн м³: 1 – 1 579–1 000; 2 – 999–500; 3 – 499–200; 4 – 199–100; 5 – 99–44.
 На картосхемі в дужках позначено об'єм споживання свіжої води по регіонах України 2005 р. млн м³.

Сучасний екологічний стан природних водних об'єктів та їхніх басейнів свідчить про потребу вжиття відповідних заходів з його поліпшення. Загальний недолік попередніх програм і заходів з поліпшення стану води річок, озер і морів – це відсутність комплексного ландшафтного або басейнового підходів і першочерговість боротьби з негативними наслідками господарської діяльності. На нашу думку, стратегічним напрямом поліпшення стану водних ресурсів має бути усунення соціально-економічних причин, які його породжують.

1. Комплексна програма захисту від шкідливої дії вод сільських населених пунктів і сільсько-господарських угідь в Україні у 2001–2005 роках та прогноз до 2010 року від 26 липня 2000 року № 1173 // zakon.rada.gov.ua.
2. Охорона навколишнього середовища // Регіони України: Статист. зб.: У 2 ч. / За ред. О. Г. Осауленко. – К.: Держкомстат, 2004. – Ч. 1. – С. 485–506.
3. Охорона навколишнього середовища // Регіони України: Статист. зб.: У 2 ч. / За ред. О. Г. Осауленко. – К.: Держкомстат, 2006. – Ч. 1. – С. 483–504.
4. Природні ресурси та охорона навколишнього середовища // Статист. щорічник України за 2003 рік. – К.: Держкомстат України, 2004. – С. 535–549.
5. Природні ресурси та охорона навколишнього середовища // Статист. щорічник України за 2005 рік. – К.: Держкомстат України, 2006. – С. 525–543.
6. Природно-ресурсний та виробничий потенціал // Регіони України: Статист. зб.: У 2 ч. / За ред. О. Г. Осауленко. – К.: Держкомстат, 2004. – Ч. 1. – С. 21–76.

USE OF WATER RESOURCES AND BASIC TENDENCIES OF THEIR HANGES IN THE REGIONS OF UKRAINE

F. Kiptach

*Ivan Franko National University of Lviv,
P. Doroshenko St., 41, UA – 79000 Lviv, Ukraine*

The article deals with the principal socio-economics reasons of the modern state of water resources in Ukraine, situation with general taking away lead from natural water sources and problem of consumption of fresh water.

Key words: water resources, general taking away lead from water, fresh water.

Стаття надійшла до редколегії 18.05.2007

Прийнята до друку 20.09.2007